

Marcel Zywert

e-mail: 178558@student.ue.wroc.pl

ORCID: 0009-0004-9449-6031

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Imigracja zarobkowa jako determinanta zmian na rynku pracy w Polsce

DOI: 10.15611/2023.95.4.05

JEL Classification: J61

© 2023 Marcel Zywert

Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0). Skrócona treść licencji na <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>

Cytuj jako: Zywert, M. (2023). Imigracja zarobkowa jako determinanta zmian na rynku pracy w Polsce. W: E. Sobczak (red.), *Współczesne problemy ekonomii i zarządzania* (s. 65-80). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Streszczenie: Głównym celem artykułu jest przedstawienie znaczenia imigracji zarobkowej w przemianach na rynku pracy w Polsce w latach 2015-2020. Zjawisko imigracji zarobkowej jest zjawiskiem nowym na polskim rynku pracy. Do prowadzenia aktywnej i skutecznej polityki gospodarczej niezbędne jest określenie skali tego zjawiska oraz siły wpływu na poszczególne sektory gospodarki. Ewolucja rynku pracy jest efektem nieustannie rozwijającej się gospodarki. Postęp technologiczny, innowacje, badania i rozwój przyspieszają przemiany strukturalne w gospodarce. Stanowi to istotny czynnik przemian na rynku pracy. W celu usprawnienia tego procesu wiele rozwiniętych gospodarek prowadzi aktywną i długofalową politykę imigracyjną. Przy wykorzystaniu odpowiednich narzędzi, takich jak programy szkoleniowe i edukacyjne czy wsparcie integracji kulturowej, imigranci mogą stanowić istotny element inwestycji w kapitał ludzki.

Słowa kluczowe: imigracja zarobkowa, rynek pracy, kapitał ludzki, cudzoziemcy

1. Wstęp

Imigracja zarobkowa stanowi istotny element wzrostu gospodarczego w wielu gospodarkach na świecie. Zjawisko migracji zarobkowej jest zagadnieniem nowym w literaturze przedmiotu w Polsce. Problemy badawcze dotyczyły dotychczas emigracji, imigracja natomiast jest dotychczas stosunkowo słabo zbadana. Przedstawicielami tego zjawiska są obywatele poszczególnych krajów, którzy podjęli decyzję o zmianie miejsca zamieszkania oraz pracy. Zjawisko to niesie za sobą pozytywne skutki dla gospodarki, oddziałuje jednak również na sferę społeczno-demograficzną. Celem niniejszej pracy jest przedstawienie znaczenia imigracji zarobkowej w przemianach na rynku pracy w Polsce w latach 2015-2020.

Zakres podmiotowy badań w artykule stanowią cudzoziemcy zarejestrowani w polskim systemie ubezpieczeń społecznych. Okres badawczy zawiera się pomiędzy rokiem 2015 a 2020. Motywem podjęcia tematu jest rosnąca aktualność zjawiska migracji w gospodarce oraz zainteresowanie problematyką ewolucji rynku pracy.

Opracowanie ma charakter empiryczny i w trakcie przygotowywania wykorzystano szereg metod badawczych, m.in.: krytyczną analizę literatury przedmiotu, analizę artykułów naukowych oraz analizę statystyczną.

2. Procesy migracyjne na polskim rynku pracy

Zjawisko migracji to zjawisko polegające na zmianie miejsca stałego lub czasowego zamieszkania. Słowo migracja pochodzi od łacińskiego słowa *migratio* i oznacza wędrówkę, czyli przemieszczanie się mieszkańców kraju lub regionu (Tokarski, 1980). Według S. N. Eisenstadta migracja to zmiana miejsca zamieszkania, fizyczne przejście jednostki lub grupy z jednego społeczeństwa do innego (Górny i Kaczmarczyk, 2003).

Migracja zarobkowa to tzw. migracja ekonomiczna, przemieszczanie się ludzi w celu podjęcia pracy poza miejscem pochodzenia, w którym istnieją wolne miejsca pracy podnoszące w efekcie poziom dochodów oraz standard życia (Homoncik, Pujer i Wolańska, 2017). Wśród motywów ekonomicznych migracji jest chęć znalezienia pracy, podniesienie warunków życia, uzyskanie wyższego wynagrodzenia za pracę, podniesienie swoich kwalifikacji, zdobycie doświadczenia zawodowego, nauka języka (Bożyk, 2004).

Migracja jako zjawisko występujące w gospodarce posiada swój wpływ na gospodarkę oraz niesie za sobą pewne efekty mające wpływ na poszczególne elementy rynku pracy, takie jak płace czy liczba miejsc pracy. Imigracja zarobkowa jest zjawiskiem określanym w podejściu neoklasycznym jako „mechanizm rynkowej regulacji wysokości zarobków” (Sieroń, 2016). Migranci zarobkowi dostarczają na rynek produkt, jakim jest praca, jednocześnie zgłaszając popyt na dobra i usługi dostępne już na rynku. Zjawisko to poszerza rynek zbytu na dane dobra, dzięki czemu poziom produkcji w naturalny sposób dostosowuje się do zwiększonej liczby odbiorców. Wywołuje to swego rodzaju reakcję łańcuchową, ponieważ do wytworzenia większej ilości dóbr potrzebny jest większy kapitał ludzki, co kreuje nowe miejsca pracy. Imigracja zarobkowa warunkuje korzyści kosztowe dla pracodawców, wynika to z akceptacji przez imigrantów płacy niższej od płacy pracowników natywnych. Niższe oczekiwania płacowe imigrantów zarobkowych wynikają zazwyczaj z braku odpowiednich kompetencji oraz nieznamomości języka obowiązującego w kraju przyjmującym. Miejsca pracy zajmowane przez imigrantów zarobkowych są zazwyczaj komplementarne względem miejsc pracy ludności natywnej. Oznacza to, że zajmowane przez imigrantów miejsca pracy są zazwyczaj mniej atrakcyjne lub niechciane przez ludność natywną. Dzięki takiemu działaniu uzupełniane są luki spowodowane niechęcią do wykonywania danej pracy, co jednocześnie umożliwia rozwój i zwiększenie poziomu produktywności i płac wśród ludności natywnej. Istnieje powszechna obawa, że wraz ze zwiększaniem się liczby pracujących obcokrajowców w danym kraju spadnie przeciętna płaca obowiązująca w gospodarce kraju przyjmującego.

Według R. M. Friedberg i J. Hunt imigracja zarobkowa redukuje przeciętny poziom płac w kraju przyjmującym o 1% przy 10% udziale imigrantów w krajowym rynku pracy (Sieroń, 2016). Warto odnotowania jest to, że wraz z ewentualnym spadkiem poziomu przeciętnych płac, spowodowanym pojawieniem się imigrantów zarobkowych na krajowym rynku pracy, następuje zwiększenie produktywności danego rynku. Skutkiem tego mogłaby być obniżka cen usług, wynikająca z rosnącej konkurencyjności oraz z ponoszonych mniejszych kosztów pracy dla producentów. Wynikać to może z usprawnienia procesu produkcji, który zostanie wzbogacony o nowy kapitał ludzki zwiększający zatrudnienie w danym przedsiębiorstwie. Imigracja zarobkowa może wywrzeć negatywny wpływ na grupy zawodowe najbardziej narażone na substytucyjność – są to grupy najniżej i najwyżej wykwalifikowane w danych dziedzinach. Imigracja zarobkowa w długoterminowym okresie niesie za sobą korzyści zarówno ekonomiczne, jak i demograficzne.

Pierwszym kryterium służącym do opisanego zbiorowości, jaką są cudzoziemcy, będzie ich liczba w polskim systemie ubezpieczeń społecznych. Została ona przedstawiona w tabeli 1. Obcokrajowcy zostali w niej przedstawieni z podziałem na obywateli krajów Unii Europejskiej oraz na obywateli spoza granic UE, z wyszczególnieniem przynależności do konkretnej narodowości.

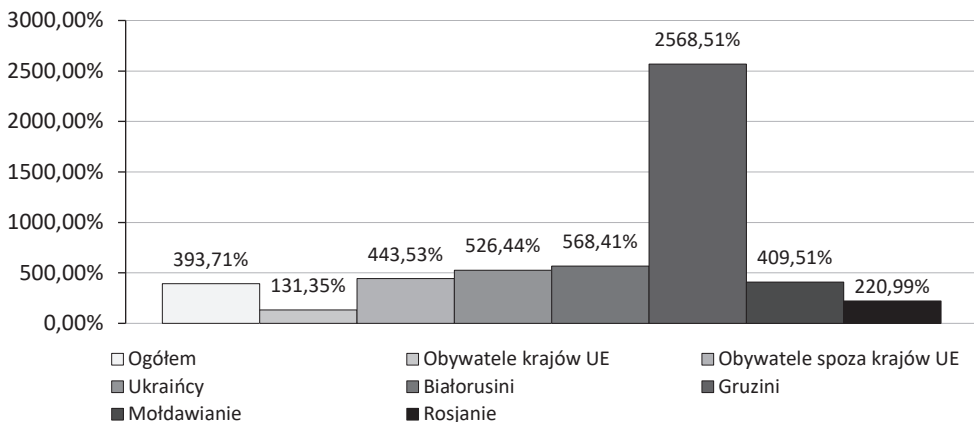
Tabela 1. Liczba imigrantów zarejestrowanych w polskim systemie ubezpieczeń społecznych według obywatelstwa w latach 2015-2020 (w osobach)

Obywatelstwo	Lata					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	184 188	293 188	440 255	569 724	651 506	725 173
Obywatele krajów UE	29 421	31 694	34 116	35 960	37 596	38 733
Obywatele spoza krajów UE						
W tym:	154 767	261 494	406 139	533 764	613 910	686 440
Ukraińcy	101 150	194 418	316 474	420 723	479 113	532 503
Białorusini	8 903	14 351	24 013	34 143	42 797	50 606
Gruzini	505	624	2 725	6 931	10 611	12 971
Mołdawianie	2 628	5 024	6 510	7 656	8 901	10 762
Rosjanie	4 692	5 691	6 654	7 569	9 117	10 369

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZUS (Mrugała i Kugiel, 2021).

W 2015 roku liczba osób zgłoszonych do ZUS, posiadających inne obywatelstwo niż polskie, wynosiła 184 188 i wzrosła aż do 725 173 w 2020 roku. Oznacza to prawie 4-krotny wzrost liczby cudzoziemców zarejestrowanych w polskim systemie ubezpieczeń na przestrzeni badanych lat. Według przedstawionych danych liczbowych w 2020 roku liczba cudzoziemców z krajów UE wyniosła 38 733 osoby, przy czym liczba cudzoziemców spoza granic UE wyniosła 686 440 osób, w tym 532 503 osoby z obywatelstwem ukraińskim. Najbardziej licznymi narodowościami po narodzie ukraińskim w polskim systemie ubezpieczeń społecznych to: Białorusini z liczbą 50 606 osób, Gruzini z wynikiem 12 971 osób, Mołdawianie – 10 762 osoby oraz Ro-

sjanie w liczebności 10 369 osób. W przedstawionym zakresie czasowym struktura cudzoziemców zgłoszonych do ZUS dynamicznie się zmieniała. Zaobserwowany został systematyczny spadek liczby cudzoziemców z krajów UE z 15,97% w 2015 roku do 5,34%. Odwrotnie zaś kształtuje się sytuacja wśród obywateli krajów spoza granic UE, tutaj udział procentowy systematycznie rośnie od 84,03% w 2015 roku, aż do 94,66% w 2020 roku. W badanym okresie największą zmianę odnotowano w kwestii udziału obywateli Ukrainy na tle wszystkich zarejestrowanych obcokrajowców, z 55% w 2015 roku do 73% w 2020 roku. Na podstawie danych przedstawionych w tabeli 1 jesteśmy w stanie stwierdzić, że największą część migrantów zarobkowych w Polsce w 2020 roku stanowią obywatele krajów spoza UE i jest to około 94,7% wszystkich osób zgłoszonych do ZUS. Migranci zarobkowi w Polsce w 2020 roku, posiadający obywatelstwo jednego z krajów członkowskich UE, to zaledwie 5,3%. Istotnym czynnikiem opisującym zmiany zachodzące w strukturze cudzoziemców, zarejestrowanych w polskim systemie ubezpieczeń społecznych, jest dynamika zmiany tego czynnika. Jest ona określona na podstawie porównania roku bazowego z ostatnim badanym rokiem i wyrażona w wartości procentowej. Została obliczona na podstawie danych zawartych w tabeli 1 i przedstawiona na rysunku 1. Przedstawiono także wartości indeksów dynamiki, opisujące dynamikę zmiany liczby cudzoziemców zarejestrowanych w polskim systemie ubezpieczeń społecznych. Wszystkie te indeksy cechują się dodatnią zmianą na przestrzeni badanego okresu. Największa wartość obliczonych indeksów dynamiki została odnotowana przy obywatelach Gruzji, była ona równa 2568,51%. Oznacza to ponad 25-krotny wzrost liczby osób posiadających obywatelstwo gruzińskie, zarejestrowanych w ZUS w latach 2015-2020. Warto zaznaczyć, że liczba obywateli Gruzji w roku bazowym 2015 była stosunkowo mała, ponieważ wynosiła zaledwie 505 osób, co stanowiło około 1,8% wszystkich zarejestrowanych obcokrajowców w ZUS. Stąd też wynika tak duża wielkość dynamiki zmiany w tej grupie.

Rysunek 1. Dynamika zmiany liczby migrantów zarejestrowanych w ZUS według obywatelstwa w roku 2020 w porównaniu z rokiem 2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZUS (Mrugała i Kugiel, 2021).

Kolejne dwie narodowości cechujące się największą dynamiką zmiany to Białorusini, dla których dynamika wyniosła 568,41%, oraz Ukraińcy ze zmianą równą 526,44%. Należy tutaj wskazać, że mimo trzeciej najwyższej wielkości wskaźnika dynamiki, wśród obywateli Ukrainy odnotowano największy wartościowy wzrost liczby osób przybyłych do Polski. Najmniejszy wzrost dynamiki został odnotowany wśród obywateli krajów UE i wyniósł on 131,35%. Na podstawie przedstawionych danych można wnioskować, że występują jedynie dwa obywatelstwa, w których indeks dynamiki jest mniejszy od indeksu przedstawiającego dynamikę zmiany, stosownie do ogólnej liczby cudzoziemców zarejestrowanych w ZUS. Dotyczy to osób posiadających obywatelstwo rosyjskie oraz obywateli krajów UE. Podsumowując, dynamika zmiany liczby cudzoziemców w polskim systemie ubezpieczeń społecznych pozostaje niezmiennie dodatnia od początku badanego okresu wśród wszystkich omawianych obywatelstw oraz grup obywatelstw. Należy pamiętać, że obywatele krajów UE, mimo dodatniej dynamiki zmiany, w badanym okresie znacznie zmniejszyli swój udział w strukturze cudzoziemców zarejestrowanych w ZUS. Podział migrantów zarejestrowanych w polskim systemie ubezpieczeń społecznych został oparty także na przyporządkowaniu obcokrajowców do odpowiedniej grupy definiowanej przez posiadany tytuł ubezpieczenia. Podział ten został przedstawiony w tabeli 2.

Tabela 2. Liczba migrantów zgłoszonych do ZUS według tytułów ubezpieczeń (w osobach)

Tytuł ubezpieczenia	Lata					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Pracownicy	112 818	169 350	251 565	327 881	391 188	431 044
Osoby prowadzące działalność pozarolniczą	14 924	16 041	17 680	17 839	19 500	21 560
Osoby wykonujące prace na podstawie umowy zlecenia lub umowy agencyjnej	56 164	107 958	172 180	224 852	241 006	273 509
Bezrobotni	1 336	1 224	1 251	1 296	1 390	1 564

Źródło: opracowanie własne na podstawie ZUS (Mrugała i Kugiel, 2021).

Cudzoziemcy, zarejestrowani w polskim systemie ubezpieczeń, są podzieleni na cztery grupy, tj. pracowników, osoby prowadzące działalność pozarolniczą, osoby wykonujące pracę na podstawie umowy zlecenia lub umowy agencyjnej oraz bezrobotnych. W badanym okresie najliczniejszą grupę wśród zarejestrowanych migrantów stanowili pracownicy, w 2020 roku ich liczba wynosiła 431 044 osób. Kolejną najliczniejszą grupą były osoby wykonujące prace na podstawie umowy zlecenia oraz o umowy agencyjnej, których liczba w 2020 roku była równa 273 509 osób. Osoby prowadzące własną działalność pozarolniczą stanowiły od 3% w 2020 roku

do 13% w 2015 roku wszystkich cudzoziemców zarejestrowanych w ZUS, a wartość liczbowa tej grupy w 2020 roku wyniosła 21 560 osób. Osoby bezrobotne wśród wszystkich migrantów biorących udział w zestawieniu stanowiły mniej niż 1% podczas badanego okresu, z wyjątkiem roku 2015.

Cudzoziemcy w niniejszym artykule zostali również przedstawieni w podziale ze względu na płeć. Struktura ta została przedstawiona w tabeli 3 i skategoryzowana według lat badanego okresu i wartości liczbowej danej cechy.

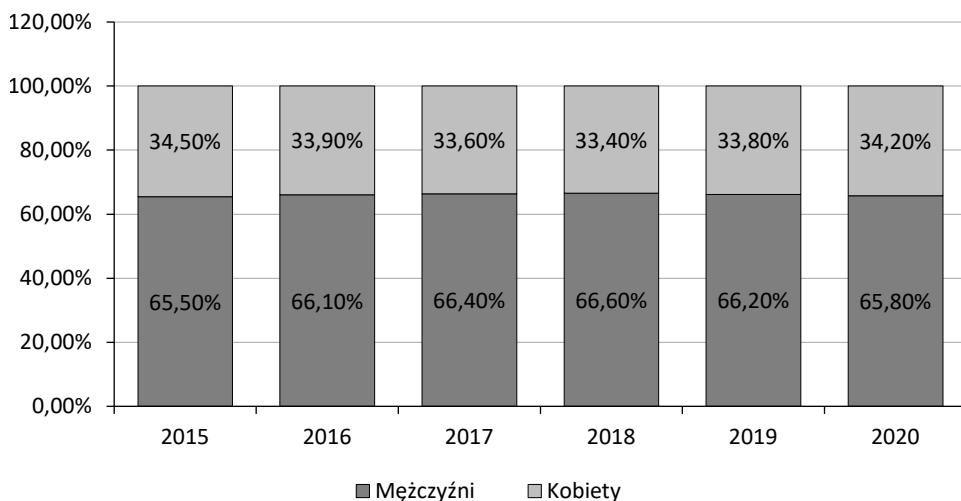
Tabela 3. Liczba cudzoziemców ze względu na płeć w latach 2015-2020 (w osobach)

Płeć	Lata					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	184 188	293 188	440 255	569 724	651 506	725 173
Mężczyźni	120 462	193 605	292 093	379 148	431 433	476 925
Kobiety	63 455	99 384	148 000	190 447	219 960	248 155
Nieustalona płeć	271	199	162	129	113	93

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZUS (Mrugała i Kugiel, 2021).

Z danych przedstawionych w tabeli 3 wynika, że w podziale cudzoziemców ze względu na płeć większość stanowią mężczyźni. Mężczyźni w latach 2015-2020 stanowili około 65-66% wszystkich osób zarejestrowanych w ZUS, natomiast kobiety zaledwie 34-35% tej grupy. Można również zauważyć, że liczba osób ze statusem nieustalonej płci systematycznie spada i w 2020 roku wyniosła 93 osoby, przy liczbie 271 w 2015 roku, jest to spadek aż o 66%. Wynikać to może z wprowadzanych zmian i ulepszeń w procesie rejestracji. Przewaga mężczyzn w strukturze cudzoziemców ze względu na płeć może być spowodowana rodzajem wykonywanych przez cudzoziemców prac. Z reguły są to prace proste i fizyczne, niewymagające szczególnych umiejętności oraz doświadczenia.

Na rysunku 2, przedstawiającym dane dotyczące udziału procentowego płci wśród cudzoziemców zarejestrowanych w polskim systemie ubezpieczeń społecznych, widać zauważalną stałą proporcję procentową mężczyzn do kobiet. Udział procentowy mężczyzn na przestrzeni badanych lat oscylował w granicach 65,50-66,60%, możemy w związku z tym zauważyć, że największa różnica procentowa między wszystkimi badanymi latami wynosi zaledwie 1,1%. Wśród kobiet wartość ta oscylowała między 33,40% a 34,50%. Przygotowanie wykresu miało na celu zobrazowanie nieznaczącej zmiany w strukturze płciowej cudzoziemców, zarejestrowanych w ZUS, oraz pomóc przy przedstawieniu wniosków na ten temat. Wniosek, jaki można wyciągnąć na podstawie zaprezentowanych danych, to to, że mimo zmian w strukturze zatrudnienia obcokrajowców na polskim rynku pracy struktura płci imigrantów nie ulega znaczącym zmianom.

Rysunek 2. Struktura cudzoziemców ze względu na płeć w latach 2015-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZUS (Mrugała i Kugiel, 2021).

Nawiązując do migracji zarobkowych, nie sposób pominąć podziału ze względu na wiek, który jest główną determinantą decydującą o zdolności danej jednostki do wykonywania pracy. Struktura cudzoziemców ze względu na wiek została przedstawiona w tabeli 4, z wykorzystaniem danych dotyczących lat 2015-2020 oraz liczby cudzoziemców w konkretnym wieku.

Struktura cudzoziemców ze względu na wiek na przestrzeni badanych lat, czyli w okresie 2015-2020 oscyluje wokół tych samych wartości. Największą grupę wiekową wśród cudzoziemców stanowią osoby w wieku 25-29 lat i jest to zgodne we wszystkich pięciu badanych latach, a ich średni udział procentowy w omawianym okresie to około 17,5%. Najmniej liczną grupą są osoby w wieku 65 lat i więcej, a ich udział jest bliski lub niższy od 1% wszystkich zarejestrowanych cudzoziemców w ZUS. Warto zauważyć, że także grupa wiekowa 20-49 lat to grupa osób w wieku produkcyjnym z największymi wartościami udziału procentowego wśród wszystkich zarejestrowanych imigrantów i stanowiła ona w 2020 roku 84,3%, a odsetek tej grupy wiekowej, jaką jest grupa 20-49, podczas badanego okresu kształtował się od 83,5% w 2015 roku do 85,7% w 2017 roku. Tak prezentująca się struktura wiekowa wśród zarejestrowanych obcokrajowców w ZUS może być spowodowana przebywaniem na terenie Polski głównie osób pracujących lub poszukujących pracy, ponieważ kategorie wiekowe charakteryzujące się najmniejszym odsetkiem procentowym kształtują się poza wiekiem produkcyjnym, czyli poniżej 19 roku życia oraz powyżej 65 roku życia.

Tabela 4. Struktura cudzoziemców ze względu na wiek w latach 2015-2020 (w %)

Wiek	Lata					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	100	100	100	100	100	100
19 lat i mniej	1,2	1,5	1,7	1,6	1,4	1,3
20-24	10,4	12,2	13,0	12,5	11,5	10,7
25-29	17,7	18,0	18,0	17,5	17,0	16,6
30-34	16,7	16,9	16,9	16,8	16,6	16,4
35-39	14,5	14,2	14,1	14,6	14,9	15,2
40-44	13,5	13,2	13,1	13,1	13,4	13,6
45-49	10,8	10,6	10,7	11,0	11,5	11,8
50-54	7,5	7,0	6,7	7,0	7,4	7,9
55-59	4,6	4,0	3,9	3,9	4,2	4,3
60-64	2,1	1,6	1,4	1,4	1,5	1,6
65 lat i więcej	1,2	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZUS (Mrugała i Kugiel, 2021).

Znaczna większość migrantów to migranci aktywnie pracujący, dzięki czemu przyczyniają się do zwiększania produkcji w polskiej gospodarce. Przebywając na terenie Polski, zwiększą także popyt konsumpcyjny na wybrane produkty. Zmiana obu tych procesów, wynikająca z obecności obcokrajowców na polskim rynku pracy, przyczynia się do zwiększania osiąganych dochodów przez przedsiębiorców, co pozytywnie wpływa na kształtowanie się wysokości produktu krajowego brutto.

3. Imigracja zarobkowa jako determinanta przemian rynku pracy w Polsce w latach 2015-2020

Do określenia znaczenia imigracji zarobkowej dla polskiego rynku pracy niezbędne będzie wybranie odpowiednich metod badawczych. Jako czynniki determinujące znaczenie obcokrajowców na polskim rynku pracy wybrano stosunek procentowy cudzoziemców wśród ogólnej liczby zatrudnionych oraz udział cudzoziemców w łącznym przypisie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, które to odzwierciedlają osiągane dochody przez obcokrajowców.

W prowadzonym badaniu wykorzystano metodę statystyczną, która jest pomocna przy porządkowaniu informacji. Dzięki niej można także oszacować konkretne wartości dotyczące cech badanej zbiorowości. Pozwoli to na wyciągnięcie wniosków w kwestii atrybutów analizowanej zbiorowości.

Badanie zostanie przeprowadzone na podstawie czterech tabel i rysunku opisującego badaną grupę w wybranych kategoriach. Analiza ma na celu określenie zna-

czenia imigracji zarobkowej na polskim rynku pracy w latach 2015-2020. Badanie zostanie przeprowadzone na podstawie wybranych wskaźników i danych, które pomagają w oszacowaniu istotności imigracji zarobkowej dla polskiego rynku pracy. Głównym celem prowadzonej analizy będzie oszacowanie procentowego udziału cudzoziemców wśród ogólnej liczby pracujących na polskim rynku pracy w badanych latach. Po otrzymaniu wartości procentowych zostaną one przyrównane do zgromadzonych danych procentowych, dotyczących udziału cudzoziemców w ogólnym przypisie składek na ubezpieczenia społeczne w Polsce podczas omawianego okresu. Dzięki porównaniu tych dwóch wartości można dowiedzieć się, czy zagregowany szacunkowy dochód zatrudnionych obcokrajowców jest równy, większy czy może mniejszy od przeciętnego średniego wynagrodzenia pracownika w Polsce w badanych latach. W badaniu zostanie także uwzględniony udział cudzoziemców ze względu na zatrudnienie w poszczególnych sekcjach PKD oraz wykaz przeciętnych płac w nich obowiązujących. Pomoże to w rzetelny sposób określić, jakie stanowiska zajmują głównie obcokrajowcy oraz czy są to zawody proste, pierwotne, a także niżej opłacane. Przedstawione dane dotyczące wykonywanych zawodów przez obcokrajowców posłużą do określenia wpływu zjawiska migracji zarobkowej w Polsce na pracowników natywnych oraz na przemiany w strukturze rynku pracy.

Nieodłącznym elementem pracy jest jej wynagrodzenie, jest ono często determinantą decydującą o wyrażeniu chęci podjęcia pracy w danym zawodzie lub na danym stanowisku. Wysokość przeciętnej płacy obrazuje stan, w jakim znajduje się gospodarka oraz zmiany w niej zachodzące. Wartość ta została również przyporządkowana do każdej z wybranych sekcji PKD, a wybrane sekcje wraz z warunkami płacowymi zostały ukazane w tabeli 5.

Do przeprowadzenia badania konieczne było wykorzystanie danych dotyczących przeciętnego wynagrodzenia brutto w danej sekcji PKD. Dane te pozwolą na określenie, czy sekcje, w których pracuje najwięcej obcokrajowców, to sekcje słabiej opłacane w stosunku do przeciętnej ogólnej płacy brutto obowiązującej w Polsce w latach 2015-2020. Z danych przedstawionych w tabeli możemy odczytać, że w 2020 roku przeciętna płaca w Polsce wynosiła 5 226,00zł. W trzech najbardziej obłożonych ilościowo sekcjach PKD przez obcokrajowców, czyli kolejno w sekcji N, C oraz H, płace kształtowały się następująco: 4 081,31 zł, następnie 4 969,50 zł oraz 4 423,87 zł. Należy zaznaczyć, że stosunek ten kształtował się podobnie na przestrzeni całego badanego okresu. Analizując te wartości, możemy dojść do wniosku, że trzy najbardziej obłożone ilościowo sekcje przez obcokrajowców są to sekcje z niższymi lub znacząco niższymi przeciętnymi płacami od przeciętnej ogólnej płacy w latach 2015-2020 roku w Polsce. Wynika to z faktu, że większość obcokrajowców zatrudnionych w naszym kraju pracuje w zawodach tradycyjnych, prostych oraz niewymagających dużych umiejętności i doświadczenia. Związany z tym jest również fakt, że obcokrajowcy są często zatrudniani na gorszych warunkach płacowych niż pracownicy natywni, wykonujący tę samą działalność.

Tabela 5. Przeciętna płaca w Polsce w latach 2015-2020 według wybranych sekcji PKD (w zł)

Sekcja PKD	Lata					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sekcja N	2 850,49	2 967,09	3 168,42	3 439,70	3 726,68	4 081,31
Sekcja C	3 669,29	3 827,87	4 107,96	4 406,77	4 718,64	4 969,50
Sekcja H	3 469,75	3 551,48	3 759,55	4 014,17	4 262,94	4 423,87
Sekcja F	3 217,49	3 348,63	3 553,83	3 830,44	4 108,93	4 304,94
Sekcja G	3 278,13	3 471,27	3 730,44	4 030,41	4 357,85	4 596,38
Sekcja I	2 459,59	2 618,62	2 843,75	2 996,23	3 231,40	3 324,35
Sekcja M	4 862,37	5 007,73	5 387,82	5 852,36	6 209,60	6 665,43
Sekcja J	6 685,33	7 059,73	7 468,83	8 059,64	8 441,14	9 053,21
Sekcja Q	3 565,98	3 751,98	4 005,51	4 414,12	4 845,32	5 237,85
Sekcja S	3 040,97	3 238,77	3 301,96	3 622,57	3 688,95	3 930,05
Przeciętna płaca ogólna	3 907,85	4 052,19	4 283,73	4 589,91	4 920,09	5 226,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL (BDL/K40/G403/P2797).

Istotnym czynnikiem potrzebnym do oceny znaczenia imigracji zarobkowej dla polskiego rynku pracy jest obciążenie tegoż rynku. W tabeli 6 przedstawiono procentowy udział obcokrajowców w strukturze zatrudnienia w Polsce w badanych latach oraz z podziałem na konkretne sekcje PKD.

Tabela 6. Udział zatrudnionych obcokrajowców na polskim rynku pracy według wybranych sekcji PKD w latach 2015-2020 (w %)

Sekcja PKD	Lata					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sekcja N	6,01	12,35	21,01	25,31	24,38	27,16
Sekcja C	1,14	2,50	4,39	5,12	5,51	4,32
Sekcja H	2,33	4,06	5,89	7,73	9,68	11,12
Sekcja F	1,41	2,71	4,72	6,98	8,33	9,11
Sekcja G	1,33	1,63	2,04	2,33	2,46	2,72
Sekcja I	4,28	6,26	8,08	10,19	11,88	12,50
Sekcja M	2,01	2,52	3,18	4,14	4,47	8,21
Sekcja J	2,70	3,46	3,96	4,36	4,91	5,15
Sekcja Q	0,61	0,75	0,96	1,10	1,32	1,57
Sekcja S	0,99	1,40	1,65	1,83	2,57	3,98

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZUS i BDL (Mrugała i Kugiel, 2021; BDL/K4/G479/P2836).

Dane zawarte w tabeli 6 przedstawiają procentową strukturę rozkładu zatrudnienia cudzoziemców w poszczególnych sekcjach PKD w Polsce, w porównaniu do ogólnej liczby zatrudnionych w danej sekcji PKD, łącznie z ludnością natywną. Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 6, w Polsce najbardziej obłożoną procentowo sekcją przez obcokrajowców jest sekcja N. Świadczy to głównie o rozłożeniu poszczególnych pracowników w różnych zawodach i profesjach, które wymagają różnych umiejętności lub nie wymagają doświadczenia i wiedzy. Procentowy udział cudzoziemców na polskim rynku pracy wynosił w 2020 roku 4,62%. Oznacza to, że szacunkowo co 25 pracujący pochodził spoza granic Polski. Sekcja charakteryzująca się największym udziałem procentowym cudzoziemców w niej zatrudnionych to sekcja N, co koreluje z danymi liczbowymi dotyczącymi zatrudnienia w danych sekcjach, ponieważ sekcja N również i tam znajduje się na pierwszym miejscu. Najmniejsza stosunkowo wartość obłożenia danej sekcji przez obcokrajowców pojawia się przy sekcji Q i jest to 1,57%. Warto również zauważyć, że mimo przeciętnej wartości udziału procentowego imigrantów w sekcji C, równemu 4,32%, jest to druga sekcja obłożona pod względem ilościowym przez cudzoziemców zarejestrowanych w ZUS. Istnieje również pewna zależność pomiędzy ilościowym obłożeniem danych sekcji a procentowym udziałem cudzoziemców zarejestrowanych w niej. Mianowicie wśród czterech sekcji, charakteryzujących się największym udziałem procentowym obcokrajowców, aż trzy znajdują się wśród czterech najbardziej obłożonych ilościowo sekcji przez cudzoziemców. Podsumowując wyniki tej części badania, można wywnioskować, że udział cudzoziemców w strukturze zatrudnienia jest skorelowany z liczbą migrantów zatrudnionych w tej sekcji. Wynika to między innymi z warunków płacowych w danej sekcji, co skutkuje mniejszym zainteresowaniem pracowników natywnych do rozpoczęcia działalności w tej sekcji. Dzięki temu nawet mało liczni obcokrajowcy są w stanie stanowić duży procent zatrudnionych w konkretnej sekcji. W tabeli 7 został przedstawiony udział procentowy zatrudnionych obcokrajowców na tle ogólnej liczby pracujących w Polsce w badanym okresie. To porównanie ma na celu określenie stopnia i kierunku zachodzącej imigracji zarobkowej w Polsce, a co za tym idzie i wpływu na zmiany w strukturze narodowego rynku pracy. Dane przedstawione w tabeli 7 zostały opracowane jako wartości roczne, aby pokazać zachodzące zmiany występujące na przestrzeni badanego okresu w strukturze zatrudnienia w Polsce.

Z danych zaprezentowanych w tabeli 7 wynika, że procentowy udział cudzoziemców na polskim rynku pracy nieustannie rośnie. W badanym okresie wielkość ta wzrosła z 1,27% w 2015 roku do 4,62% w 2020 roku, jest to wzrost na poziomie 3,35 p.p. Liczba zatrudnionych obcokrajowców w tym okresie zwiększyła się o 339%, co stanowi ponad 3-krotność procentowej zmiany liczby zatrudnionych ogółem w Polsce, która wynosiła 108%. Zmiana udziału cudzoziemców wynosiła 363%, co było najwyższą odnotowaną procentową zmianą w badaniu. Wynika z tego, że udział cudzoziemców wśród wszystkich zatrudnionych zwiększa się szybciej niż ich

nominalna liczba. Należy tutaj zaznaczyć, że udział procentowy zatrudnionych cudzoziemców bezpośrednio wpływa na zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce, co odzwierciedla coraz to większa liczba zajmowanych miejsc pracy przez imigrantów zarobkowych. Dzięki przedstawieniu przeciętnego miesięcznego dochodu w danej sekcji PKD w tabeli 5 można stwierdzić, które grupy zawodowe są bardziej, a które mniej opłacane. Posiadając również dane dotyczące obłożenia sekcji przez obcokrajowców, można ustalić, czy obcokrajowcy pracują w sekcjach o przeciętnej płacy, większej lub mniejszej niż obowiązująca płaca ogólna w Polsce, lecz to są jedynie szacunki nieodzwierciedlające rzeczywistej sytuacji zarobkowej obcokrajowców. Lepszym narzędziem do określenia tej sytuacji będzie łączny przypis składek na ubezpieczenia, poniesiony przez cudzoziemców, ponieważ są one obliczane procentowo od uzyskiwanego dochodu, więc wartość ta stanowi miarę określającą dokładnie zarobki imigrantów. Wartość ta została przedstawiona w tabeli 8 w wartości procentowej i z podziałem na lata.

Tabela 7. Udział procentowy zatrudnionych obcokrajowców w ogólnej liczbie pracujących w Polsce w latach 2015-2020

Lata	Ogólna liczba pracujących	Obcokrajowcy zarejestrowani w ZUS	Udział procentowy zatrudnionych obcokrajowców na tle ogólnej liczby pracujących (w %)
2015	14 504 269	184 188	1,27
2016	14 964 411	293 188	1,96
2017	15 380 695	440 255	2,86
2018	15 614 937	569 724	3,65
2019	15 782 991	651 506	4,13
2020	15 682 242	725 173	4,62
Procentowa zmiana wskaźnika w badanym okresie	108	339	363

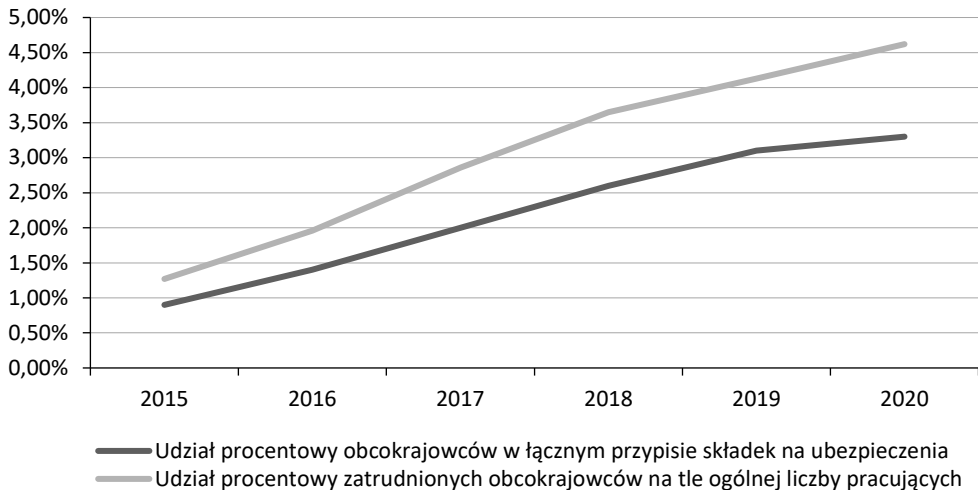
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZUS i BDL (Mrugała i Kugiel, 2021; BDL/K4/G479/P2834).

Tabela 8. Udział procentowy cudzoziemców w łącznym przypisie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe

Ubezpieczeni w ZUS	Lata					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	100	100	100	100	100	100
Cudzoziemcy (w %)	0,9	1,4	2,0	2,6	3,1	3,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZUS (Mrugała i Kugiel, 2021).

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 8 udział procentowy cudzoziemców w łącznym przypisie składek na ubezpieczenia stale rośnie. Jest to skorelowane ze stale rosnącym udziałem procentowym cudzoziemców wśród ogólnej liczby zatrudnionych w Polsce. Udział imigrantów zarobkowych w łącznym przypisie składek na ubezpieczenia odgrywa istotną rolę w określeniu znaczenia imigracji zarobkowej na polskim rynku pracy. Dane te świadczą o tym, jak duży procent wypracowanego dochodu przez pracowników w ciągu roku stanowi dochód wypracowany przez obcokrajowców. Na podstawie danych z tabeli 8 można stwierdzić, że najmniejszy udział cudzoziemców w łącznym przypisie składek dotyczył 2015 roku i był on równy 0,9%. Wielkość ta zwiększyła się do 3,3% w 2020 roku. Zmiana ta jest efektem nieustannie rosnącej liczby obcokrajowców oraz ich udziału procentowego wśród ogólnej liczby zatrudnionych. Dane przedstawione na rysunku 3 zostaną użyte do określenia sytuacji cudzoziemców na polskim rynku pracy oraz jej znaczenia w przemianach powstałych w latach 2015-2020.

Rysunek 3. Sytuacja płacowa obcokrajowców na rynku pracy w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ZUS (Mrugała i Kugiel, 2021).

Dane na rysunku 3 przedstawiają dwa najważniejsze czynniki zawarte w niniejszym artykule. Podsumowując wcześniejsze dociekania, z danych przedstawionych na rysunku 3 wynika, że udział procentowy obcokrajowców w łącznym przypisie składek na ubezpieczenia jest w każdym badanym roku mniejszy od procentowego udziału obcokrajowców zatrudnionych na tle ogólnej liczby pracujących. Nasuwa się na tej podstawie wniosek, że zatrudnieni obcokrajowcy zarabiają stosunkowo mniej niż pracownicy natywni. Wynika to z konieczności odprowadzania procentowej wartości dochodu na składki ubezpieczeniowe. W sytuacji, w której udział procentowy

danej zbiorowości jest większy niż udział w przypisie składek tej grupy, to wielkość ich dochodów jest mniejsza od przeciętnego dochodu osiąganego w danej gospodarce i odwrotnie. Analizując dane zawarte na rysunku 3, zauważyć można stale rosnącą różnicę występującą między oboma czynnikami. Świadczy ona o nieustannym spadku wysokości zarobków obcokrajowców w Polsce na przestrzeni badanych 6 lat. Imigranci zarobkowi są zazwyczaj zatrudniani w sekcjach PKD, które swoim zasięgiem obejmują zawody proste, pierwotne oraz niewymagające specjalnych umiejętności. Na tej podstawie można stwierdzić, że obcokrajowcy zajmują mniej atrakcyjne miejsca pracy i dzięki temu uzupełniają luki popytowe na pracę, jednocześnie dając możliwość pracownikom natywnym na podjęcie zatrudnienia w lepiej płatnych i rozwojowych zawodach. Warunki płacowe w tych sekcjach określone na podstawie przeciętnych płac wykazały, że najbardziej obciążone sekcje przez cudzoziemców to sekcje o niższych przeciętnych wynagrodzeniach niż ogólna przeciętna płaca w Polsce. Z przeprowadzonej analizy wynika, że imigracja zarobkowa jest pożądanym zjawiskiem na rynku pracy. Wpływa ona pozytywnie na poziom zatrudnienia, poziom bezrobocia, produkcję oraz konsumpcję. Przyczynia się do wzrostu gospodarczego, a także umożliwia podejmowanie pracownikom natywnym zatrudnienia w lepiej płatnych sekcjach.

4. Podsumowanie

Zjawisko imigracji zarobkowej jest zjawiskiem nowym na polskim rynku pracy. Do prowadzenia aktywnej i skutecznej polityki gospodarczej niezbędne jest określenie skali tego zjawiska oraz siły wpływu na poszczególne sektory gospodarki. Zagadnieniem tym został podporządkowany cel niniejszego artykułu. Celem niniejszego artykułu była identyfikacja wpływu wzrastającej imigracji zarobkowej na przemiany rynku pracy, a także określenie znaczenia obcokrajowców dla polskiego rynku pracy. Analiza źródeł literaturowych oraz zgromadzonych danych statystycznych umożliwiła sformułowanie wniosków. Ewolucja rynku pracy jest efektem nieustannie rozwijającej się gospodarki. Postęp technologiczny, innowacje, badania i rozwój przyspieszają przemiany strukturalne w gospodarce. Stanowi to istotny czynnik przemian na rynku pracy. W celu usprawnienia tego procesu wiele rozwiniętych gospodarek prowadzi aktywną i długofalową politykę imigracyjną. Przy wykorzystaniu odpowiednich narzędzi, takich jak programy szkoleniowe i edukacyjne czy wsparcie integracji kulturowej, imigranci mogą stanowić istotny element inwestycji w kapitał ludzki. W związku z nasilającym się zjawiskiem imigracji zarobkowej w Polsce należy postulować wprowadzenie odpowiednich regulacji, które pozwolą wykorzystać imigrację zarobkową w procesie wzrostu gospodarczego w Polsce. Analizując średni poziom dochodów osiągany przez imigrantów zarobkowych w Polsce, należy podkreślić, że są one niższe w każdym badanym roku od średnich dochodów wszystkich zatrudnionych w Polsce. Negatywne jest również zjawisko szybszego wzrostu poziomu zatrud-

nienia obcokrajowców niż wzrostu ich dochodów w całości dochodów wypracowanych w gospodarce. Oznacza to powolne zwiększanie luki między średnimi dochodami w gospodarce a dochodami osiąganymi przez imigrantów. Imigracja zarobkowa w Polsce ma charakter komplementarny w stosunku do zatrudnionych na rynku pracy. Imigranci akceptują gorsze warunki płacowe na stanowiskach, na które nie można znaleźć pracowników. Sytuacja taka nie rodzi konfliktów społecznych, jednak jest niekorzystna w świetle kreowania kapitału ludzkiego i jego wpływu na wzrost gospodarczy. Sterując ewolucją rynku pracy w kierunku wysoko efektywnej gospodarki, należy podjąć działania prowadzące do zatrudniania imigrantów o wysokich kwalifikacjach na dobrze płatne miejsca pracy. Postulaty te należy kierować do decydentów polityki ekonomicznej.

Podsumowując, analiza wykazała, że imigracja zarobkowa odegrała kluczową rolę w poprawie jakości polskiego rynku pracy w ostatnich latach. W nadchodzących latach pewne kroki mogą zostać podjęte, aby jeszcze efektywniej wykorzystać potencjał imigrantów na polskim rynku pracy. Ważne jest stworzenie programu wsparcia w celu integracji społecznej, między innymi zapewnienie imigrantom dostępu do programów integracji społecznej, w tym kursów języka polskiego, kultury i historii Polski, aby umożliwić im łatwiejsze włączenie się w społeczeństwo. Dzięki zapewnieniu dostępu do edukacji i szkoleń zwiększą się także ich kwalifikacje i umiejętności, co w konsekwencji przyczyni się do zwiększenia jakości polskiego rynku pracy. Uproszczenie procedur związanych z legalizacją pobytu i pracy imigrantów spowoduje zmniejszenie biurokracji i ułatwi imigrantom znalezienie zatrudnienia w Polsce. Kluczowe jest również wdrożenie środków przeciwdziałających dyskryminacji na podstawie pochodzenia etnicznego lub narodowości na rynku pracy, aby zapewnić równy dostęp do zatrudnienia i równą płacę. Dzięki zachęcaniu pracodawców do współpracy z imigrantami promowane będą różnorodności w miejscu pracy i szukanie sposobów na wykorzystanie różnorodnych umiejętności i doświadczeń imigrantów. Wprowadzenie zachęt finansowych dla pracodawców zatrudniających imigrantów, np. ulg podatkowych lub dotacji na szkolenia zawodowe imigrantów, również zwiększy ich obecność na polskim rynku pracy. Także tworzenie platform i usług online pomagających imigrantom znaleźć pracę i przeglądać oferty zgodne z ich umiejętnościami i doświadczeniem znacznie zwiększą efektywność wykorzystania imigracji zarobkowej. Rządzący powinni skupić się na aktywnej promocji Polski jako atrakcyjnego miejsca do pracy i życia dla imigrantów, podkreślając korzyści związane z jakością życia, stabilnością ekonomiczną i otwartością na różnorodność. Stworzenie programu monitoringu postępu pozwoli na dostosowywanie polityki migracyjnej do zmieniających się potrzeb rynku pracy oraz zmieniających się warunków ekonomicznych i społecznych. Regularne badania rynku pracy i analiza potrzeb kadrowych w różnych sektorach gospodarki pozwolą efektywnie zarządzać imigracją zarobkową i dostosowywać ją do potrzeb kraju.

Literatura

- Bank Danych Lokalnych [BDL]. (b.d.). Pobrane z <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/temat>
- Bożyk, P. (2004). *Egzemplifikacja międzynarodowych stosunków gospodarczych*. Wyższa Szkoła Handlu i Prawa w Warszawie.
- Górny, A. i Kaczmarczyk, P. (2003). *Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowych w świetle wybranych koncepcji teoretycznych*. Instytut Studiów Społecznych UW.
- Homoncik, T., Pujer, K. i Wolańska, I. (2017). *Ekonomiczno-społeczne aspekty migracji. Wybrane problemy*. ExAnte.
- Mrugała, G. i Kugiel, P. (2021). *Cudzoziemcy w polskim systemie ubezpieczeń społecznych*. Departament Statystyki i Prognoz Aktuariatnych.
- Sieroń, A. (2016). Wpływ imigracji na rynek pracy. *Rynek – społeczeństwo – kultura*, 2(18), 33-38.
- Tokarski, J. (1980). *Słownik wyrazów obcych*. PWN.

Economic Immigration as a Determinant of Changes in the Labour Market in Poland

Summary: The main aim of the article is to present the importance of economic immigration in the transformation of the labour market in Poland between 2015 and 2020. The phenomenon of economic immigration is a new phenomenon in the Polish labour market. In order to pursue an active and effective economic policy, it is necessary to determine the scale of this phenomenon as well as the strength of its impact on individual sectors of the economy. The evolution of the labour market is the result of a constantly developing economy. Technological progress, innovations, research and development accelerate structural changes in the economy. This is an important factor of changes in the labour market. In order to facilitate this process, many developed economies have active and long-term immigration policies. Using the right tools, immigrants can be an essential element of investment in human capital.

Keywords: economic immigration, labour market, human capital, foreigners